

Sur Tumaisch Berther, Rueras 1927–2013

En in scriver che sur Tumaisch Berther ha schau anavos raquenta el il suandont da sia veta:

«Naschius sun jeu ils 20 da schaner 1927 a Dieni-Rueras. Mes geniturs ein stai Basel e Mariuschla Berther-Gieriet. Nus essan stai endisch fargliuns: sis frars e tschun soras. Jeu sun staus il tierz giuven. Il bab fageva il pur. Il frar vegl, il Giusep, ei lu ius a studegiar e vegnius spiritual. Jeu hai frequentau quater onns il gimnasi a Mustér e treis onns a Sviz. Suenter la matura a Sviz sun jeu ius a scola el Seminari da spirituals a Cuera. Igl onn 1952 hai jeu festivau mia messa nuviala a Sedrun. Lusondan ils onns da pastoraziun.

Siat onn sun jeu staus plevon a Sur e Mulegns en Surmir e 24 onns plevon a Falera. Duront quels onns sun jeu era staus otg onns plevon administratur da Schluuin e treis onns da Surcuolm. Enteifer quels onns a Falera sun jeu staus en 41 plevis ell'entira Svizra a collectar per la renovazion dalla baselgia parochiala e dalla baselgia da s. Rumetg.

Suenter la pastoraziun a Falera sun jeu staus 20 onns plevon a Suraua en Lumnezia, da 1984 entochen 2004, plevon da Surcasti/Uors, Tersnaus e Camuns. La casa per-venda fuva a Uors. En nies decanat sursilvan sun jeu staus actuar siat

onns e decan 12 onns. Zacons onns sun jeu era staus preses dall'Uniu purila dalla Surselva.

La fin d'uost 2004 ei stau survetsch divin da cumiau a Tersnaus. Sora Ursula da Tersnaus veva fatg il plaid da cumiau. Sin giavisch da vicari general sur Vitus Huonder sun jeu luseretratgs sco cussadent en Casa da vegls a Cumbel. Sur Felici Maissen fuva leu spiritual. Jeu concelebravel cun el.

Igl onn sissu, ils 24 da matg 2005, sun jeu serendius a Sedrun en Casa s. Vigeli. Cheu vivevan lu aunc sur Placi Huonder e sur Cristian Monn. Cheu vi jeu ussa viver e murir. Jeu

sperel ch'ins fetschi lu la s. messa da sepultura en baselgia da s. Vigeli a Sedrun.»

Quei ei il scriver da sur Tumaisch. Igl ei sco ina cronica senza emozius, senza exprimer ni critica ni laud, senza scuvierer enzatgei da siu patertgar e sentir e da siu caracter. In raquent fetg objectiv.

Dasperas fuva sur Tumaisch in carstgaun cun bia e fin sentiment per il concarstgaun. Jeu mez hai sentiu quei gia l'emprema ga cu jeu sun s'entupaus cun el, cu jeu hai giu da surprender sias pleivs da Sur, Mulegns e Marmorera. In pèr jamnas avon ch'el banduni Sur veva el retschiert mei cun gronda amicabladad. El veva raquintau da sia lavur ellas treis pintgas pleivs da tut ensemen 250 habitonts. Lu veva el mussau la casa pervenda, las treis baselgias e casas da scola ed igl archiv pervenda ch'el veva mess en in uorden exemplaric ed era la stiva pervenda, ina stiva fetg veglia e fetg biala, entagliada entuorn ed entuorn. Sur Tumaisch e sia casarina Culastia vevan en lavur minuziusa da jamnas ed jamnas schubergjau quella stiva dalla colur blaua.

En tur e dapertut regeva ei bien ed exact uorden. Ei fuva in tratg special da sur Tumaisch: Quei ch'el prendeva a mauns, fageva el en tutta exactedad e fidadedad. Quei ha el mussau trasatras era sco actuar e sco decan da nies decanat.

A mi eis ei curdau en egl che sur Tumaisch menziuna negliu ch'el ei

vegnius numnaus canoni igl onn 1986. Sto esser che quei veva buca gronda muntada per el.

Alla fin dil scriver che sur Tumaisch veva schau anavos engrazia el humilitévlamein a Diu ed a tut quels e quellas che han fatg bien cun el da pign ensi entochen alla fin da sia veta. Specialmein engrazia el a sias duas casarinias: Culastia Berther da Camischolas ch'ei stada cun el a Sur e Josefina Casutt da Falera che ha surviu ad el tut ils auter onns.

Il 5 da matg ei sur Tumaisch morts tut quietamein en Casa s. Vigeli. Sco el veva gjavischau ei sia sepultura stada a Sedrun en sia baselgia parochiala nua ch'el veva retschiert il s. batten e la creisma e nua ch'el veva festivau sia emprema s. Messa. Ina pulit gronda cumionza da cartents e da spirituals ha celebrau ils 8 da matg, ensemen cun sur decan Alfred Cavelti, l'eucaristia ed accum-paignau sur Tumaisch en santeri. Il decant catedral, sur Walter Niederberger, ha engraziau al defunct en num digl uestg Vitus per la gronda e buna lavur da sur Tumaisch en pleiv e decanat.

Jeu hai bandunau il santeri a Sedrun cun la damonda e la ferventa supplica a Diu: Segner, bien pastur, con ditg stuein nus aunc spitgar, entochen che nus astgein puspei ir ina gada a messa nuviala en ina ni l'autra da nossas pleivs romontschas?

Sur Martin Bearth, Mustér